

Дескриптні моделі в оцінці фінансового потенціалу підприємства

Віта Андрєєва

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: AndriievaVA@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0002-6357-3063

У статті досліджено дескриптні моделі в оцінці фінансового потенціалу підприємства. Виокремлено наявні в науковій літературі підходи до трактування та оцінки фінансового потенціалу підприємства. Проведено аналіз основних дескриптивних моделей щодо оцінки фінансового потенціалу підприємства за ресурсним, концептуальним та інтегральним підходом, які виділено як ключові з огляду на значну роль для розвитку підприємства таких процесів як формування та ефективне використання джерел фінансування, аналіз показників фінансового стану та результатів діяльності підприємства та комплексний підхід до аналізу ключових показників фінансово-господарської діяльності.

В умовах військового стану в Україні найважливішим завданням з управління фінансами підприємств, функціонуючих за умов нестабільного соціально-економічного оточення, є побудова комплексної системи стратегічного та оперативного управління фінансовим потенціалом підприємства.

Зростає науковий інтерес та практична потреба у використанні такого інструменту оцінки можливостей економічного зростання підприємства, як фінансовий потенціал. Ця категорія фінансового менеджменту дає методологічний підхід до розробки різних методик оцінки можливостей підприємства, за допомогою яких підприємство може визначити свій поточний стан і виробити ефективну стратегію свого розвитку в умовах війни.

В економічній літературі категорія «фінансовий потенціал» не має чіткого та однозначного визначення. Питання визначення фінансового потенціалу ускладнюється ще й тим, що на різних рівнях ієрархії управління він має свою індивідуальну специфіку та економічні форми прояву [1, с. 28].

Оцінка ефективності фінансового потенціалу передбачає проведення кваліфікованого фінансового аналізу за допомогою будь-якої з методик. На фінансових менеджерів в умовах військового стану покладено завдання розпізнавати та передбачати будь-які ризики компанії, мінімізувати ці ризики та приймати адекватні рішення, використовуючи різноманітні методики оцінки фінансового потенціалу підприємства.

Важливим чинником в стратегії управління фінансовим потенціалом підприємства є ефективне використання інструментів фінансового ринку, головною функцією яких є забезпечення руху грошових потоків від одних господарюючих суб'єктів до інших. Зокрема, фінансовий менеджмент повинен при плануванні фінансових потоків використовувати весь доступний інструментарій, у тому числі орієнтацію на внутрішні і зовнішні позикові

джерела фінансування [2].

Початковим етапом формування комплексної методики оцінювання фінансового потенціалу є ретроспективне і перспективне оцінювання джерел фінансового потенціалу промислового підприємства (інформаційний блок), при цьому формуються базові порогові індикатори, що характеризують фінансовий розвиток [3, с. 52].

Оцінка фінансового стану повинна бути аргументованою і об'єктивною, оскільки помилки у висновках призводять до збитків або недоотримання бажаного рівня прибутку. Враховуючи різноманіття фінансових процесів, множину показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, різницю в рівні їх граничних оцінок, необхідним є застосування відповідних економіко-математичних методів та моделей.

Для розвитку фінансового потенціалу підприємства за умов ринкової економіки необхідне раціональне управління фінансами, структурою капіталу, як за його складом, так і за джерелами утворення.

Аналіз діяльності вітчизняних підприємств констатує відсутність комплексної, сформованої на єдиних облікових принципах, адекватно трансформованої та чітко систематизованої інформаційної бази даних для прийняття управлінських рішень стратегічного характеру. Це призводить до того, що у багатьох підприємствах взагалі не генерується стратегічна облікова інформація, і лише в окремих випадках менеджмент забезпечується нетранспарентною та нерелевантною інформацією, використання якої в процесі прийняття управлінських рішень призводить до формування стратегій, неадекватних наявним у підприємства конкурентним перевагам та існуючим загрозам зовнішнього середовища.

У зв'язку з цим, при оцінці ефективності фінансового потенціалу потрібно використовувати моделі, які дають змогу визначити структуру основних та опосередкованих фінансових показників та взаємозв'язки між ними. Можна виділити три основних таких типи моделей: дескриптивні, предикативні і нормативні.

Дескриптивні моделі – моделі, що відповідають на запитання: як це відбувається чи як це найімовірніше може розвиватися далі? Іншими словами, вони лише пояснюють факти, які спостерігалися, чи дають прогноз. Застосування дескриптивного підходу в моделюванні економіки пояснюється необхідністю емпіричного виявлення суттєвих залежностей в економіці, встановлення статистичних закономірностей економічної поведінки соціальних груп, вивчення ймовірних шляхів розвитку якихось процесів за незмінних умов чи таких, що відбуваються без зовнішніх впливів. Прикладом дескриптивних моделей є виробничі функції та функції купівельного попиту, побудовані на підставі опрацювання статистичних даних [5].

Дескриптивні моделі – моделі описового характеру. До них належать:

- система фінансових звітів;
- представлення фінансових звітів в різних аналітичних розрізах;

- горизонтальний і вертикальний аналіз звітності;
- система аналітичних показників;
- аналітичні записки до звітності.

В залежності від мети аналізу досліджуються різні показники діяльності підприємства. Система показників, що детально та всебічно характеризують фінансовий стан підприємства, дозволяє об'єктивно аналізувати всі аспекти діяльності. Однак жоден із них індивідуально не дає вичерпної інформації щодо умов функціонування та прибутковості фірми.

Традиційно аналіз фінансового стану проводять за комплексом показників ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та ділової активності. Безперечно всі ці показники впливають на фінансовий потенціал підприємства. Проте, в першу чергу, потрібно аналізувати показники фінансового стану, пов'язані із використанням фінансових ресурсів, що демонструють показники фінансової стійкості підприємства.

Ресурсний підхід до оцінки фінансового потенціалу один із найбільш поширених у науковій літературі. Він передбачає оцінку наявних фінансових ресурсів у розрізі власних, залучених та позикових, а також ефективність використання даних видів фінансових ресурсів.

Лише комплексний аналіз показників дає підстави для ґрунтовних висновків. Разом із тим, для попереднього оцінювання фінансової діяльності підприємства необхідно лише кілька числових показників. Обчислення зайвих коефіцієнтів ускладнює аналіз і вносить плутанину. Інформація для порівняння різних компаній має бути стандартизована.

Джерелами інформації для здійснення аналізу й оцінки потенціалу підприємства є офіційна фінансова звітність, затверджена наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.1999 р. у зв'язку з переходом до нових стандартів бухгалтерського обліку. Вона включає такі основні документи: 1. Баланс (форма № 1). 2. Звіт про фінансові результати (форма № 2). 3. Звіт про рух грошових коштів (форма № 3). 4. Звіт про власний капітал (форма № 4). Основною метою фінансової звітності є надання її користувачам повної, правдивої і неупередженої інформації про стан, результати діяльності і рух грошових коштів підприємства.

Загальні показники характерні для всіх галузей економіки, а специфічні – для окремих галузей. Первинні показники формуються за даними обліку планової інформації, похідні – розраховуються на базі первинних даних. Синтетичні (інтегральні) показники узагальнюють складні економічні явища та процеси. Причинно-наслідкові зв'язки та результати вивчаються на основі результативних та факторних показників. Результативний показник – це показник, що є предметом дослідження. Показники, які характеризують результативний показник, тобто є його кількісними та якісними характеристиками, належать до факторних показників.

За умов конкурентного ринкового середовища взаємини підприємства з державою, інвесторами, кредиторами породжують розмаїття форм економічних і фінансових ситуацій, що суттєво впливає на фінансовий стан підприємств.

Уміння здійснювати ефективне управління ФСП залежить не лише від мети його проведення, а й від доцільності використання того чи іншого методу оцінки ФСП, його адаптації до сучасного етапу і цілей розвитку, а також вимог, що висуваються зовнішніми суб'єктами господарювання, інвестиційним і податковим середовищем. Це визначає наукове й практичне значення дослідження наявних методів оцінки ФСП. При аналізі фінансової діяльності на підприємстві використовується широкий спектр моделей та методів.

В умовах військового стану умови інструменти та методи формування й використання фінансових ресурсів підприємства суттєво змінюються. Особливої уваги набувають дискриптивні моделі фінансового потенціалу підприємства, які становлять підґрунтя фінансового менеджменту підприємства.

Застосування дескриптивних моделей в обліково-аналітичній системі дозволить забезпечувати надання інформації про внутрішнє середовище підприємства у всіх доцільних аспектах (наприклад, у розрізі ланцюга цінностей), часових вимірах (минулому і майбутньому), а також забезпечувати збір і обробку максимально можливого обсягу інформації про зовнішнє середовище для оцінки фінансового потенціалу підприємства.

Ключові слова: фінансовий потенціал, оцінка фінансового потенціалу, потенціал підприємства, дескриптивні моделі в оцінки потенціалу, ресурсний підхід до оцінки фінансового потенціалу, інтегральний підхід до оцінки фінансового потенціалу, економіко-математична модель.

Список використаних джерел

1. Корнійчук Г.В. Економічний зміст фінансового потенціалу підприємства // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2016. - №7. - С. 26–29.
2. Bogma O., Kamins'kyj S., Gutnyk P. Finansovyj potencial pidpryjemstva: metodyka oscinjuvannja // Scientia Fructuosa. - 2022. - No 2. - P. 36-47.
3. Балабаш О.С. Фінансова стійкість підприємства: її сутність та фактори / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1854/1/Фінансова%20стійкість%20підприємства%20її%20сутність%20та%20фактори.pdf>.
4. Мінцберг Г. Зліт і падіння стратегічного планування / К.: Вид-во Олексія Капусти. - 2018. - 412 с.
5. Магас Т.Є. Класи економіко-математичних моделей та їх застосування / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/6375.pdf>.